הֲנושא אשה בחזקת בתולה, ולאחר הביאה הראשונה **אוֹמֵר פָּתַח** פָּתוּחַ מָצָאתִי ואינה בתולה, נֶאֱמָן לְאוֹסְרָהּ עָלָיו, שמאחר ופתוחה פתוח חוששים שמא זינתה בין האירוסין [–קידושין] לנישואין, ואשת איש שזינתה נאסרת על בעלה, וחייב לגרשה. ואף על פי שאין עדים על כך שזינתה וגם אין אפשרות לברר את הדבר על ידי עדים, נאסרה עליו מדין 'שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא', כלומר, אדם נאמן להעיד ולאסור על עצמו אף דבר שלא ידוע לנו איסורו, ומעיקר הדין היינו מתירים לו אותו.

מקשה הגמרא: **וְאַמַּאי** – מדוע נאסרת עליו, הלא אף אם נקבל את דבריו שהיה פתוחה פתוח, **סָפֵק סָפֵיקָא הוּא** – שני ספיקות יש כאן, **א. סָפֵק** אם נבעלה **תַּחְתָּיו** – אחרי שקידשה, **סָפֵק אֵין תַּחְתָּיו** – שמא היה זה קודם הקידושין, ואף אם זינתה מרצון מותרת. **ב.** וְאף **אִם תִּמְצָא לוֹמַר** שהיה זה **תַּחְתָּיו**, עדיין זהו **סָפֵק** שמא נבעלה **בְּאוֹנֶס** ולא נאסרה, **סָפֵק** שמא היה זה **בָּרָצוֹן**, ונאסרה. וכלל הוא בכל התורה שב'ספק ספיקא' יש להקל, ומדוע איפוא נאסרת עליו כשטוען פתח פתוח מצאתי.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרך רבי אלעזר לומר דין זה אלא **בְּאֶשֶׁת כֹּהֵן**, שנאסרת על בעלה אף אם נאנסה, ונמצא שיש כאן ספק אחד, האם היה זה קודם האירוסין או אחריהם, ומספק יש להחמיר.

תירוץ נוסף: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תאמר שרבי אלעזר אמר את דינו אפילו **בְּאֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל**, ומדובר באופן שאנו יודעים בוודאות שנבעלה אחר הקידושין, **כְּגוֹן דְּקַבִּיל בָּהּ אֲבוּהָ** – שאביה קיבל עבורה קִידּוּשִׁין כשהיא היתה **פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד**, שאף אם נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרים (להלן יא:), וכיון שנמצא פתחה פתוח ודאי שזינתה לאחר שהיתה בת שלש שנים, והיינו לאחר הקדושין, ושוב אין כאן אלא ספק אחד האם זינתה באונס או ברצון, ודינו ככל ספק דאורייתא שיש להחמיר.

נמצא לפי האמור שדינו של רבי אלעזר נאמר באופן שיש ספק אחד שמא זינתה ונאסרה לו, וחידושו של רבי אלעזר שאף על פי שאין עדים על כך שזינתה וגם אין אפשרות לברר את הדבר על ידי עדים, מכל מקום אדם יכול לאסור אותה על עצמו. מקשה הגמרא: אם כן, **מַאי קָא מַשְׁמַע לַן** רבי אלעזר, הלא כבר שנינו במשנה שאדם יכול לאסור דבר על עצמו אף בלא עדים, **דְּתָנְיָא** במשנה (קידושין סה.), **הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה קִדַּשְׁתִּיךְ, וְהִיא** מכחישתו **וְאוֹמֶרֶת לֹא קִדַּשְׁתָּנִי, הִיא מוּתֶרֶת בְּקָרוֹבָיו** – להנשא לאחיו או לאביו, כיון שהיא טוענת שלא התקדשה לו ואינו נאמן לאוסרה, אך כלפי עצמו הוא נאמן שקידשה, **וְלֹכן הוּא אָסוּר בְּקָרוֹבוֹתֶיהָ** – לישא את אחותה, את אמה או את בתה. והוא הדין כאן שלגבי עצמו הוא נאמן לומר שמצא פתח פתוח, ואשתו אסורה עליו, ומה חידש בזה רבי אלעזר.

מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – לולי דברי רבי אלעזר היה מקום לומר שדווקא **הָתָם**, לגבי קידושין, נאמן לאסור על עצמו את קרובותיה, כיון **דְּוַדַּאי קִים לֵיהּ** – שיודע בוודאות שקידשה, ואין מקום לטעות בדבר, **אֲבָל הָכָא**, לגבי טענת פתח פתוח, כיון שעד עתה היה בחור יתכן **דְּמֵיקַם הוּא דְּלָא קִים לֵיהּ** – אינו בקי מהו פתח פתוח, ולכן טעה וסבר שפתחה פתוח, אבל באמת היתה בתולה, ואינה נאסרת עליו בטענתו, **קָא מַשְׁמַע לַן** רבי אלעזר שכיון שהוא טוען בודאות שמצא פתח פתוח, הרי היא אסורה עליו.

מקשה הגמרא: **וּמִי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכִי** – וכי יתכן שרבי אלעזר סובר כן, שאשה שזינתה נאסרת על בעלה אף אם אין עדות בדבר, **וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעֲלָהּ** בלא עדים **וְלֹא קִינּוּי וְסוֹתֶרֶת** – אם קינא לה בעלה ואמר לה אל תסתתרי [–תתייחדי] עם פלוני, והלכה ונסתרה עמו אחרי הקינוי, **וְכַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה** בבת שבע אשת אוריה החתי, אבל בלא זה אינה נאסרת, ואיך כאן אמר רבי אלעזר שנאסרת על בעלה כשטוען פתח פתוח מצאתי, הלא אין כאן עדים ולא קינוי וסתירה. לפני שמיישבת הגמרא את דברי רבי אלעזר לגבי פתח פתוח מצאתי, מבררת הגמרא את מה שהביא מ'מעשה שהיה'. תמהה הגמרא: **וְתִסְבְּרָא** – האם סבור אתה שהמעשה של בת שבע שייך לנידון זה, וכי **מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה** בבת שבע **בְּקִינּוּי וְסָתִירָה הָוָה**, הלא בעת שבא דוד על בת שבע היה אוריה החתי במלחמה ולא ידע כלל שדוד התייחד עמה, ואיך שייך לומר שקינא לה. **וְעוֹד** קשה, אם כדבריך שהיה שם קינוי וסתירה, **מִי אֲסָרוּהָ** – וכי אסרו את בת שבע על אוריה, והרי אם היה קינוי וסתירה, היתה נאסרת על אוריה, ולא יתכן שאסרוה, שהרי הנאסרת על בעלה מחמת זנות נאסרת גם על הבועל (סוטה כז:), ואילו דוד המלך נשא את בת שבע לאחר מות אוריה החיתי, ומכך שלא נאסרה על דוד מוכח שגם לא נאסרה לאוריה, ועל כרחך שלא היה שם קינוי וסתירה.

מתרצת הגמרא: **הָא לֹא קַשְׁיָא**, כיון שאין כוונת רבי אלעזר שמעשה דבת שבע היה בקינוי וסתירה, אלא אדרבה, **וְהָכִי קָאָמַר, אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעֲלָהּ אֶלָּא עַל עָסְקֵי קִינּוּי וְסָתִירָה**, וראיה לדבר **מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה** בבת שבע, **דְּלֹא הָוָה קִינּוּי וְסָתִירָה**, ומחמת כן **לֹא אִיתַּסָּרָא** – לא נאסרה.

לאחר שנתבארו דברי רבי אלעזר חוזרת הגמרא לקושייתה בסתירת דבריו: **מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא**, שבסוגייתנו אמר רבי אלעזר שבעל נאמן לאסור את אשתו בטענת פתח פתוח מצאתי, ואילו במקום אחר אמר רבי אלעזר שקִּינּוּי וְסָתִירָה אֵין – שדווקא בקינוי וסתירה נאסרת, אבל בטענה אחרת, וכגון **פֶּתַח פָּתוּחַ, לֹא** – אינה נאסרת.

מתרצת הגמרא: אין לדייק מדברי רבי אלעזר שאינה נאסרת בטענת פתח פתוח, **וּרְאִיָּה** לכך, שהרי אף **לְמַעְמִיךְ** – לדבריך, המקשן, שיש לדייק מדברי רבי אלעזר שרק בקינוי וסתירה נאסרת האשה, אם כן נוסיף ונדייק שעל ידי קִינּוּי וְסָתִירָה אֵין – נאסרת האשה, אבל **בְּעֵדִים** המעידים שזינתה, **לֹא** – אינה נאסרת, ובודאי שאין דיוק זה נכון, ואין מי שיאמר שעדי זנות אינם אוסרים אותה על בעלה, **אֶלָּא** ודאי אין כוונתו למעט עדים, וכמו כן יש לומר שאין כוונתו למעט פתח פתוח, שמאחר וברור לבעל שנבעלה לאדם אחר לפניו, הרי זה כשני עדים שאסרוה, **וְהָכִי קָאָמַר** רבי אלעזר, **אֵין הָאִשָּׁה נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעֲלָהּ בְּעֵד אֶחָד** שמעיד שזינתה, **אֶלָּא בִּשְׁנֵי עֵדִים** שמעידים שזינתה, כיון שהוא דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משני עדים, **וְאִם** היה **קִינּוּי וְסָתִירָה, אֲפִילּוּ בְּעֵד אֶחָד** שמעיד שזינתה **נַמִּי** – גם כן נאסרת, כיון שיש רגלים לדבר שזינתה. **וְטוענת פֶּתַח פָּתוּחַ, כִּשְׁנֵי עֵדִים** שזינתה **דָּמֵי** – הם נחשבים, כיון שברור לו שנבעלה, ולפיכך נאסרת.

ועל כך ממשיך רבי אלעזר ואומר: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תשאל, **מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה** בבת שבע, **מִפְּנֵי מָה לֹּא אֲסָרוּהָ** על דוד, הלא עדים רבים היו שהתייחד עם בת שבע, וכשם שאסורה לבעל [–לאוריה] כך אסורה לבועל [–לדוד], אלא **הָתָם, אוֹנֶס הָוָה** – דוד בא עליה שלא מרצונה, וכיון שכן לא נאסרה על אוריה, שהרי אשת ישראל שנאנסה אינה נאסרת על בעלה, ומאחר שלא נאסרה על אוריה לא נאסרה אף על דוד.

מביאה הגמרא תירוץ נוסף מדוע לא נאסרה בת שבע על דוד: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא**, אף אם נבעלה מרצון לא נאסרה בת שבע לדוד, **כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן,**

כָּל הַיּוֹצֵא לְהִלָּחֵם בְּמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד, נֵט כְּרִיתוּת כְּתֹב לְאִשְׁתּוֹ, ונותן לה אותו בתנאי שאם ימות במלחמה יחול הגט משעת כתיבתו ותהיה מותרת להנשא לאחר, דְּכָתְבִי במלחמת שאול בגלית שהיו אחי דוד במלחמה, ושלח ישי את דוד בנו לדרוש בשלומם, ואמר לו 'וְאֶת אֲחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם [–תשגיח לדעת את שלומם] וְאֶת עֲרֻבָתָם תִּקָּח' (שמואל א' יז יח), ומבארת הגמרא מַאי 'וְאֶת עֲרֻבָתָם תִּקָּח', תָּנֵי [–שנה] רַב יוֹסֵף, שאלו הם דְּבָרִים הַמְעוֹרְבִין בֵּינוֹ לְבֵינָהּ – קידושי נשותיהן, שכביכול יטול את הקידושין ויבטלם על ידי גיטי כריתות שיכתבו אחיו לנשותיהן, ואף דוד למד מאביו להנהיג כן במלחמותיו שכל היוצא למלחמה יתן לאשתו גט על תנאי, ואף אוריה החתי כתב גט כזה לבת שבע אשתו, וכיון שאכן מת לבסוף במלחמה, התברר למפרע שבשעה שדוד בא עליה כבר היתה מגורשת מאוריה החתי, ולכך היתה מותרת לדוד.

עתה מביאה הגמרא ראיה לדינו של רבי אלעזר שהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה על עצמו, ואין אומרים כיון שבחור הוא, שמא אינו בקי בפתח פתוח: אָמַר אַבַּיֵי, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא – אף אנו שנינו כדעת רבי אלעזר, שנאמן לומר פתח פתוח מצאתי, שהרי שנינו במשנה (ב.) שְׁבִתּוֹלָה נִשֵּׂאת לְיוֹם הָרְבִיעִי, והטעם מבואר שם משום שבית דין יושבים בשני וחמישי בשבת, ואם ישאנה ביום רביעי ותהיה לו טענת בתולים, ישכים בית דין למחרת ויטען זאת. ומשמע מדברי המשנה, לְיוֹם רְבִיעִי, אִין – בתולה נשאת, אבל לְיוֹם חֲמִישִׁי, לֹא – אינה נשאת, מַאי טַעֲמָא – מדוע אינה יכולה להנשא ביום החמישי, הרי אם תהיה לו טענת בתולים יוכל לבא לבית דין ביום שני שלאחריו, הרי זהו מְשׁוּם שחוששים לְאֵיקָרוֵי דַּעֲתָא – שמא עד יום שני תתקרר דעתו ולא יקפיד עוד על מה שלא מצא בתולים ולא יבא לטעון כן. וְיֵשׁ לברר, לְמַאי – לגבי מה חששו חכמים שמא תתקרר דעתו, ומה איכפת לנו שלא יבוא לבית דין, אִי לְמֵיתַב לָהּ כְּתוּבָּה – אם החשש הוא לגבי כתובה, שבאופן שלא מוצא לה בתולים לפי האמת הוא פטור מלתת כתובה, ואם ימתין עד יום שני שלאחריו תתקרר דעתו, ויתן לה כתובה שלא כדין, מה בכך, הלא כיון שאינו מקפיד על ממונו, נֵיתֵיב לָהּ – יתן לה כתובתה כרצונו, ומדוע יתקנו חכמים מחמת כן שצריך לשאת את הבתולה דווקא ביום רביעי. אֶלָּא ודאי החשש הוא לענין לְאוֹסְרָהּ עָלָיו, וְדָקָא טָעֲנָה טַעֲנָה – שהוא טוען שלא מצא לה בתולים והיא אסורה עליו מספק שמא זינתה לאחר הקידושין, שבזה חששו שאם לא יבא לבית דין מיד למחרת, שמא תתקרר דעתו ולא יגרשה, ויקיימנה באיסור. וּמַאי לָאו – האם אין הכוונה שראייתו שאיננה בתולה משום דְּקָטָעִין טַעֲנַת פָּתוּחַ פָּתוּחַ מצאתי ולא היו לה בתולים, ומוכח כדברי רבי אלעזר שהטוען פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה, ואין אומרים שמא אינו בקי בכך.

דוחה הגמרא ואומרת: לֹא – אין המשנה עוסקת בטוען פתח פתוח מצאתי, אלא מדובר באופן דְּקָטָעִין טַעֲנַת דָּמִים – שטוען שלא מצא דם בתולים בביאה ראשונה, שבענין זה הכל בקיאים, וכיון שהוא נאמן בטענה זו, גזרו שלא לישא אשה ביום חמישי, כדי שלא תתקרר דעתו וימנע מלבוא לבית דין. אבל באשה שאין לה דם בתולים, או שאבדה לו המפה ואינו יודע אם היה לה דם או לא, יתכן שטענת 'פתח פתוח מצאתי' אינה אוסרתו עליו, כיון שאינו בקי בכך, ושלא כדברי רבי אלעזר.

* * *

עד עתה התבארה דעת רבי אלעזר, שהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה עליו אפילו ללא עדים מדין 'שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא', אך להפסידה כתובתה אינו נאמן משום שאין לו עדים על כך. עתה מביאה הגמרא דעה החולקת וסוברת שנאמן גם להפסידה כתובתה: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאוֹמֵר פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי, נֶאֱמָן לאסרה עליו ואף לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, וכטעם שיבואר להלן (י.) שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

שואלת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, מַאי קָא מַשְׁמַע לָן – מה חידש שמואל בדין זה, הלא תָּנֵינָא כן במשנה (יב.), הָאוֹכֵל אֵצֶל חָמִיו בְּאֶרֶץ יְהוּדָה סעודת אירוסין שֶׁלֹּא בְּעֵדִים – ואין לו עדים שלא נתייחד עם ארוסתו, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים אחר הנישואין, מִפְּנֵי שמנהגם היה שֶׁמִּתְיַיחֵד עִמָּהּ בשעת סעודת האירוסין, כדי שיהא ליבו גס בה, ומסתבר שלא זינתה עם אחר אלא שהארוס עצמו בא עליה כשהתייחדו ולכך אין לה בתולים. ומשמע מדברי המשנה שדווקא בְּיהוּדָה הוּא דְּלֹא מָצֵי טָעֵין – אינו יכול לטעון טענת בתולים, כיון שהיו מתיחדים בעת האירוסין, הָא – אבל בְּאֶרֶץ הַגָּלִיל שאין נוהגים להתייחד קודם הנישואין, מָצֵי טָעֵין – יכול לטעון שלא מצא לה בתולים. וְיֵשׁ לברר, לְמַאי – לגבי מה יכול לטעון כן, אִי כדי לְאוֹסְרָהּ עָלָיו כיון שזינתה תחתיו, אם כן בְּיהוּדָה אַמַּאי לֹא – מדוע בארץ יהודה אינו נאמן לטעון שלא בא עליה בשעה שנתייחדו, והרי אדם יכול לאסור על עצמו כל דבר מדין 'שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא', וכיון שטוען בבירור שלא בא עליה ומכל מקום היתה בעולה, נמצא שלדבריו ודאי זינתה, ואסרה על עצמו. אֶלָּא לָאו – על כרחך שדין זה שחילקה המשנה בין יהודה לגליל היינו לענין לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, וּדְקָא טָעֵין טַעֲנָה – וטענתו היא שנשאה בחזקת בתולה ומצאה בעולה, והרי זה מקח טעות ויכול להוציאה בלא כתובה, וּמַאי לָאו – האם אין מדובר אף באופן דְּקָא טָעֵין טַעֲנַת פָּתַח פָּתוּחַ מצאתי, ולא רק כשטוען שלא מצא לה דם בתולים, ועם זאת נאמן להפסידה כתובתה, ומבואר כדברי שמואל שבמקום שאין נוהגים להתייחד קודם הנישואין נאמן החתן לומר שמצא פתח פתוח להפסידה כתובתה, ואין חוששים שהוא משקר, כיון שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ואם כן מה חידש שמואל בדבריו.

משיבה הגמרא: לֹא – מהמשנה לא מוכח חידושו של שמואל, כיון שאפשר להעמיד את המשנה דווקא באופן דְּקָא טָעֵין טַעֲנַת דָּמִים – שטוען שלא מצא דם בתולים בביאה ראשונה, והיו שם שושבינין שבדקו וראו שלא היה דם בשעת ביאה, ומשום כך נאמן בגליל להפסידה כתובתה, שהרי יש עדים שלא היתה בתולה [ורק ביהודה אינו נאמן כיון שהתייחד עמה בזמן האירוסין, ומן הסתם בא עליה], אבל היינו יכולים לומר שהטוען פתח פתוח מצאתי אינו נאמן להפסידה כתובתה, כיון שאי אפשר לברר דבר זה בעדים וחוששים שהוא משקר, ולכך הוצרך שמואל לחדש ולומר שאפילו בטענת פתח פתוח מצאתי נאמן להפסיד כתובתה, משום חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה.